

זכרון עולם

האשה החשובה ודפית צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד מרת **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב כולל דחסידי סוכטשוב כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ה' אלול תשע"ז **מסכת סנהדרין מ"ב - מ"ח ♦ נגעים י"ג, ג, ז' - י"ג, ג, י'** גליון מס' 953

♦ אימתי "הנץ החמה, בבית "מאורות הדף היומי"?

♦ "הנץ החמה", על שום מה?

♦ הנץ הנראה והנץ החמה

♦ ההבדל בין הר הזיתים להרי מואב

♦ תפילת מנחה במגדלי התאומים

השבוע בגליון

♦ "לחיים" - על מה ולמה

♦ כוס הנישואין של אדם הראשון

♦ מדוע דף מג/א קצר יחסית?

♦ סיום מסכת שהצנזור השמיט ממנה קטעים

♦ מדוע הגיה המהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"

♦ תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים

♦ קברני חברא קדישא ששכחו להלביש תכריכים לשני מתים

♦ קבר של קטן ניתן לפתוח, של גדול - אסור

דבר העורך

הכפרי ר' משה בינקונר

משפחה נכבדה מבני ברק שערכה סעודת שבע ברכות לאחד מבני המשפחה, בחרה לחלק למזמנים מזכרת מקורית - צילום מכתב ידו של סב המשפחה, המתאר מעשה מופלא מימי עלומיו, לפני למעלה ממאה שנה.

כה כתב:

"ביום שישי אחד, בבוקר השכם, אחרי תפילת שחרית, כשבאתי מבית המדרש הישן עייף ורעב, אחרי ליל "משמר" ארוך של ארבע עשרה שעה, בלילות טבת הארוכים, שלמדנו כולנו בני הישיבה בהתמדה גדולה, ומצאתי לאבא כשהוא עומד ומהרהר, ואמא גם כן עומדת ומודאגת על דבר הכנת שבת. כאשר ביקשתי מהם לחם ועוד דבר-מה לסעוד את לבי, פרץ ביניהם חיכוך מה. אמא מציעה ללכת לר' אלישע האופה ולקחת בהקפה עוד ליטרות אחדות נוספות על החשבון הישן, ואבא התנגד לזה באמרו, כי החוב כבר מגיע לחמשה עשר רובלים, שזה השיא הכי גדול ולכן הוא מציע אחרת, לקרוא בחשק פרקי תהלים אחדים ולהשליך על ה' יהבהו והוא יכלכלנו.

בלב רעב וחלש נצמדתי אל התהלים. אבא המתיק את הקריאה בניגון מסורתי עתיק המעורר התלהבות, כדי להסיח את דעתי מרעבוני, אבל הלב תובע את שלו, והקיבה דורשת את שלה. אני

דף מב/א אחד אומר קודם הנץ החמה ואחר לאחר הנץ החמה

אימתי "הנץ החמה, בבית "מאורות הדף היומי"?

אחד הזמנים החשובים שמכיל לוח השנה, הוא זמן "הנץ החמה". כל אדם מישראל נזקק לעתים מזומנות לדעת אימתי חל זמן זה, כדי לגזור הימנו את שעת התפילה. בעוד מספר שבועות, יתאחר זמן "הנץ החמה" עד קרוב לשעה 6:45 בבוקר, ומניינים רבים יתאימו את עמידתם לתפילת שמונה עשרה של שחרית לשעה זו. יוכל אדם להשכים קום בשעה שש וחצי בבוקר, ולצפות בזריחה...

"הנץ החמה", על שום מה? כידוע, האור מקדים לבוא עוד לפני שגוף השמש עולה מעל האופק. ראשית האור נקרא בשם "עלות השחר", וזמנו הוא כ- 90 דקות או כ- 72 דקות [תלוי בשיטות השונות] קודם עלות השמש עצמה. עליית השמש עצמה, מעל האופק היא הזריחה, או בשמה ההלכתי "הנץ החמה". "הנץ החמה" נקרא כן מלשון **"הנצו** הרמונים" (שיר השירים ז/ג), היינו, תחילת פריחת השמש ("לחם שמים" ברכות פק א' משנה ב'), ויש אומרים שיתכן שפירוש 'הנץ' הוא ניצוץ האור הראשון של החמה ("הזמנים בהלכה" פ' כ"ד).

מפתיע לגלות, אבל לזמן זה של "הנץ החמה", אין כמעט שום משמעות מדאורייתא! ה"יום" ההלכתי, מתחיל כבר בעלות השחר, כלומר, בראשית האור, ומדאורייתא, מאותו רגע ניתן לקיים את כל המצוות התלויות ביום.

המשמעות של הזריחה היא בעיקר 'מדרבנן'. שכן, חכמים הגבילו את קיום מצוות היום, החל מ"הנץ החמה" ואילך, ולפיכך, מצוות תקיעה בשופר, נטילת לולב, ברית מילה וכדומה, לכתחילה אין לעשותם לפני הנץ החמה (מגילה כ/א). הגבלת חז"ל נבעה מכך שזמן עלות השחר אינו ברור לכל, ועלול לגרור טעויות, לעומת זמן "הנץ החמה", הברור והנראה לעיניים (רמב"ן במלחמות ה' בתחילת מסכת ברכות).

בנוסף לכך, לכתחילה, גם זמן תפילת שמונה עשרה של שחרית הוא מ"הנץ החמה" ואילך ("שולחן ערוך" אורח סי' פ"ט סעי' א'), וראוי להדר ולהתחיל תפילה זו עם הזריחה, שנאמר (תהלים עב/ה) **"ייראוך עם שמש"** (ברכות כט/ב).

הנץ הנראה והנץ החמה: המעין בלוח השנה יווכח, כי לעיתים מצויינים בו שני זמנים שונים - "הנץ החמה" ו"הנץ הנראה". בשורות הבאות נבאר את הדברים.

זעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר ברנד** ז"ל ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל נלב"ע ז' באלול תשמ"ח **תנצב"ה** הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחי - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **קלונימוס קלמן דוד גרינבוים** ז"ל ב"ר שמעון ודבורה הי"ד נלב"ע י' באלול תש"ע **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה ב"ר יחיאל ז"ל נלב"ע ה' באלול תש"ע **תנצב"ה** הונצחה ע"י בעלה ידידנו הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

אמנו היקרה מרת **פרידה גילה פסקוביץ** ע"ה בת ר' מאיר ז"ל נלב"ע י' באלול תש"ע **תנצב"ה** הונצחה ע"י המשפחה שיחיו



כידוע, כדור הארץ אינו עיגול מושלם וחלק, אלא הוא עמוס בהרים ובגבעות, בעמקים ובגאיות הממלאים אותו לרוב. אדם הניצב על הר עשוי לראות שטח רחב מאד ולעומתו, אדם הניצב במישור, ואין צריך לומר בעמק, שדה ראייתו מצומצם.

ברור, איפוא, כי שני בני אדם אלה לא יראו את הזריחה או את השקיעה בזמן אחד. האיש העומד על ההר יצפה בזריחת החמה מוקדם יותר ובשקיעתה מאוחר יותר מחבירו המצוי בעמק. בנוסף לכך, יתכן ששני בני אדם יעמדו בשני מקומות זהים בגובהם, אלא שבאופק הניבט לעיני אחד מהם קיימים הרים הגורמים לכך, שזריחתו ותאחר ושקיעתו תמהר לבוא. המחשה לכך ניתן לראות בלוח השנה, כאשר השקיעה המצויינת לגבי ירושלים, שעל ההר, מאוחרת מהשקיעה בגוש דן, אף שירושלים מצויה מזרחה לאזור תל אביב.

ההבדל בין הר הזיתים להרי מואב: בעקבות כך התעורר נידון הלכתי בירושלים לפני יותר ממאה שנים, לגבי "הנץ החמה" הירושלמי. כידוע, במזרח ירושלים ממוקם הר הזיתים, ובמזרח הרחוק יותר ממנו ניצבים הרי מואב. הרים אלו, מעכבים את ראיית זריחת החמה במספר דקות. בשם המהרי"ל דיסקין נמסר, כי לקביעת זמן "הנץ החמה" בירושלים יש להתחשב בהרי מואב הרחוקים, אך לא בהר הזיתים, הקרוב לעיר (ספר "נברשת" ח"א עמ' נ"ח-ס'). פסק הלכה זה אינו מוסכם, ויש שחלקו על כך וקבעו, כי העיקר הוא הנץ המישורי, ולא הנץ הנראה (ראה "הזמנים בהלכה" פ"ז וסוף פ' כ"ג). **היו שרצו להוכיח מסוגייתנו**, העוסקת בעד אחד המעיד כי מעשה מסויים התרחש ב"הנץ החמה" ואילו חבירו מעיד כי הוא התרחש לאחר מכן, ש"הנץ הנראה" הוא הקובע, כי ברור שהם מעידים על הנץ הנראה ולא על הנץ האסטרונומי. הא למדת, כי בלשון חז"ל "הנץ החמה" הוא הזמן שבו השמש נצפית בפועל (קובץ אור ישראל גליון כ"ז). אחרים מחלקים בין מצות תפילת שמונה עשרה של שחרית שזמנה הוא "יראוך עם שמש" ממש, למצוות אחרות התלויות בהנץ החמה המישורי. למעשה, מנייני "ותיקין" רבים מאוד נוהגים כהנץ החמה הנראה, לעומת אחרים הנוהגים כהנץ החמה האסטרונומי.

החישוב נעשה מן המקום הגבוה הטבעי שבעיר: חשוב לציין, ש"הנץ הנראה" נקבע על פי המקום הגבוה באותה עיר. לפיכך, בבני ברק, נמדדת שעת הזריחה ב"גבעת רוקח" [ש"בית מאורות הדף היומי] נמצא בתחילת מעלה גבעה זו. הגבוהה כשישים מטר מעל פני הים. אלא שיש להבהיר, כי לדעת רוב הפוסקים, קביעת זמן "הנץ החמה" מתבססת על המקום הגבוה **הטבעי** שבאותה עיר. לפיכך, לו היה גורד שחקים ממוקם במקום אחר בעיר וגובהו היה עולה על גובהה של גבעה זו, לא היה זמן "הנץ החמה" נקבע לפי הנצפה מקומתו העליונה של גורד השחקים. יתכן, איפוא, שאדם מצוי על גגו של גורד שחקים, ועדיין רואה את החמה, ולאמיתו של דבר כבר הסתיים היום, מכיון שהמקום הקובע הוא תחתית המגדל ולא גגו!... (ראה "הזמנים בהלכה" סוף פ"ז).

תפילת מנחה במגדלי התאומים: אין הדבר מוסכם לגמרי, ויש הסוברים כי המצוי על גג הבניין ורואה את החמה, לגביו עדיין לא חלף היום. נכדו של הגרש"ז אורבך זצ"ל מספר, כי כאשר חזר מארצות הברית, פנה אליו סבו - שבכל דבר הביט דרך משקפי הלכה - ושאלו אם ראה את הבניינים הגבוהים בהם לשיטה אחת, על יהודי השווה בקומה התחתונה של הבניין והפסיד את זמן מנחה, לרוץ ולעלות במעלית לקומה הגבוהה ולהתפלל מנחה מן הקומה שבה עדיין נצפית השמש... (אודות השיטות ראה בספר "דברי יוסף", דף ס"ח, ובספר "הזמנים בהלכה" לרח"פ בניש ח"א עמ' ס"ג, בהערות שם).

דף מג/א היוצא ליהרג משקין אותו

"לחיים" - על מה ולמה

בכל תפוצות ישראל נהוג לאחל "לחיים" בעת שתיית יין. כבר על רבי עקיבא מסופר (שבת 10ב), כי על כל כוס וכוס שהביא בעת שעשה משתה לבנו אמר: "חמרא וחיי לפום רבנן, חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון".

כוס הנישואין של אדם הראשון: הקדמונים מבארים, כי לפי הסוברים שעץ הדעת ממנו אכל אדם הראשון היה גפן (ברכות מ/א), מובן היטב מדוע אומרים "לחיים" בעת שתיית יין, שהרי על ידי עץ הדעת נגזרה מיתה על האדם. כמו כן, הם נותנים טעם גם לפי הסוברים שעץ הדעת היה עץ תאנה, שאדם הראשון שתה יין מכוס של ברכת נישואין בעת שנשא את חווה לאשה, ועל ידי כך השתכר ועבר על ציוויו של מקום ואכל מעץ הדעת, ובשל כך נגזרה מיתה על יושבי חלד (דעת זקנים מבעלי התוספות, ויקרא יט/ט). בנוסף לכך הם מציינים את דברי סוגייתנו בה מבואר ש"היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין" כדי לטשטש את דעתו, וכמו כן משקין יין את האבלים (להלן ע/א), שנאמר (משלי לא/ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". לפיכך, בעת שתיית היין מאחלים "לחיים", להבדיל עצמנו מענייני מיתה אלו. הנצי"ב מוואלאזין מוסיף על כך ומבאר את ברכתו של רבי עקיבא "חמרא וחיי... חיי וחמרא", היינו: הוא איחל לאורחיו כי יינם לא יהא כיין ששותים לפני המוות - "חמרא וחיי", ולא יין ששותים לאחר המוות - "חיי וחמרא"...

קורא, ולרגעים אני מפסיק ושואל את אבא מה יהיה?

- חכה בני הנחמד, חכה, ה' הזן ומפרנס כל חי לא יעזבנו.

בתוך כך נפתחה הדלת לרווחה, ור' משה הכפרי מ"בינקון", המשולג בשלג מכף רגלו ועד ראשו, ומקורר זקנו ושפמו עד לקפאון. נכנס בקריאה מהירה "צפרא טבא רבי". אבא, כדרכו, קיבלו בהארת פנים, ויקרבהו אל התנור החם לחמם אותו קצת, וכאשר הוחם מעט, הודיע לאבא בקול רם, כי הביא איתו במגררה שלשה ככרות לחם, שק עם תפוחי אדמה, ועוד תרמיל עם גריסים. בשמעיו זאת התחלתי לרקד מרוב שמחה על הנס שנעשה לנו במקום הזה, ואבא אמר לי בהתרוממות רוח: הלא אתה רואה יחיאלקה, כי ה' שולח עזרה למי שמאמין בו בלב שלם".

הכותב, הרב **יחיאל הלוי ישראלי** זצ"ל, נפטר בשנת תש"ו, מאיר באור יקרות בקתה דלה, אי-שם במרחבי הגלות, בה התגוררו אנשים תמימים וטהורים, שזכו לגדל את בנם לתורה ולמעשים טובים. בהיותו בחור צעיר הוא למד 14 שעות ברציפות, והוא עוד מספר על כך בפשטות מדהימה.

יהודי יקר.

לכל אחד מאיתנו היה סבא, אי-שם בעיירה הקטנה, הנידחה, שבלילות החורף הקרים, לאחר יום עבודה קשה ומפרך, היה חובש את מכאוביו, מחטא את פצעי המלקות שהצליפו בו משרתיו של הפריץ, ובצעדים בוטחים פנה לבית המדרש כדי להגות בתורה הקדושה לאור של נר קטן.

או אז, נפתחו בפניו שערי גן עדן. הוא הגה בדבריהם של גדולי האומה, אחז בשולי גלימתם של הגאונים שחיו מאות שנים לפניו וכתבו פירוש על הגמרא, ונפשו לא ידעה שובע. לו היה מציץ מעבר לחלון, היה מבחין בשכניו מן העיירה הסמוכה שנוהגים בדיק כמיהו. מאות אלפי יהודים, מאות אלפי שלהבות קטנות, המבעירים באישון ליל את אש התורה. עם ישראל חי!

יהודי יקר. כל אדם מישראל יכול להצטרף ולחוות תענוג נפלא זה. אנשי עסקים, סיידיים, שופטים, שרברים, עורכי דין, חנוונים, רואי חשבון, פועלים קשי-יום, אנשי העשירות העליון ואחרים, כולם מתקבצים מידי יום באזורי מגוריהם, יחד שבטי ישראל, ומתוך התרוממות רוח מתנתקים מהעולם החפז והסוער, ועוסקים בתורת הנצח.

מה רב אשורו של יהודי שבסיום יום עבודה קשה ומפרך הוא מניח לטרדותיו, נכנס לבית המדרש לספוג מאוויר הפסגות הצלול של תורת ה', לרכוש מושגים חדשים, לאגור ידיעות מעניינות וחשובות בדיק כמו הסבא שלנו, אי-שם בעיירה הקטנה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך



פנינים

דף מב/א קידוש לבנה

שלום עליכם - אף אני יהודי

כאשר ביקר הרב מפוניבז' זצ"ל בדרום אפריקה לצורך ישיבותיו, חש כי התושבים היהודים במקום מביטים בו בזרות מסויימת.

פתח ואמר להם:

כידוע לכם, בקידוש לבנה אנו אומרים מספר פסוקים ואמירות הנראות כחסרות פשר: כשם שאני רוקד... תיפול עליהם... דוד מלך ישראל חי וקיים וכו'. הבה ואבארם לכם.

בעבר כשגזרו גזירות על הדת היהודית, אי אפשר היה לקדש את הלבנה. היו יוצאים אז היהודים בהסתור, סובבים ביערות ותוך כדי כך מקדשים אותה. סובב לו היהודי והתפלל כי לא יתפס: "כשאם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך - כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה". לפתע נדמה היה לו כי מאן דהוא מביט בו, והוא התפלל מיד: "תפול עליהם אימתה ופחד, בגדול זרועך ידמו כאבן - כאבן ידמו זרועך..."

ספק התעורר בליבו: שמא אף הלה יהודי שיצא לקדש את הלבנה כמוהו? לשם כך הוא אומר את הסיסמה: "דוד מלך ישראל חי וקיים" (עיי ראש השנה כה/א), ואז כשהוא שמע את חברו אומר כן אף הוא, אבן נגולה מעל ליבו. שמחה גדולה אפפה אותו, הוא מהר אליו ולחץ את ידו בהתרגשות: "שלום עליכם - עליכם שלום..."

את דבריו סיים הרב מפוניבז': "שלום עליכם" יהודים, אף אני יהודי... (חבורת "מורשת אבות").

דף מו/א שני בתי קברות היו מתקנין לבית דין

קבורת רשעים

אחד מחסידיו של ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל השיג גבול של יהודי אחר, וחזר את בית המרחץ שהיה בחזקתו עד אז. בעל ה"דברי חיים" נזף בו על קיפוח פרנסתו ומחיתו של אותו יהודי, אך הלה ענה - "היהודי ההוא, רשע הוא ומצווה לקבורו! **השיב לו ה"דברי חיים":**

מעניין לציין, כי הגאון ממונקאטש הקפיד על האומרים "לחיים" בשתיית יין הקידוש, מאחר ששומר מצווה לא יידע דבר רע, ואין לחשוש לסכנה או לקללה בעת עשיית מצווה. בפרט יצא קצפו על אותם שבלי שבת לא אמרו "לחיים" לאחר שתיית יין הקידוש, ורק על יין קידוש של יום אמרו "לחיים". הגאון ראה בכך זלזול חמור והפחתה מכבוד מצוות הקידוש ביום, ולא נחה דעתו עד שכתב, כי "מנהג בורים" הוא זה. לימים, לאחר שהביאו בפניו את דברי המדרש תנחומא (פקודי ב) האומר: "שליח צבור כשיש בידו כוס של קדוש או של הבדלה והוא אומר סברי מרנן ואומר הקהל לחיים כלומר, כי לחיים יהא הכוס", חזר בו הגאון ממונקאטש מיד מדבריו, ולא עוד, אלא שבאותה שבת, בעת אמירת דברי תורה בכל סעודה, הוא הזכיר בהתלהבות את דברי המדרש הנ"ל ("שמירת הגוף והנפש" סי' נ"ג).

מתי יש לאחל "לחיים", טרם הברכה על היין או לאחריה? על כך ראה בספר "מאורות הדף היומי" ח"ג עמ' קנ"ד-קנ"ה.

דף מג/א - ב כל הזוכ את יצרו

מדוע דף מג/א קצר יחסית?

עינים החדה של לומדי הדף היומי תבחין וודאי שדף מג/א קצר יחסית לדפי גמרא אחרים בש"ס. לא זו בלבד, אלא שעיון בדברי הגמרא יגלה, כי עמוד ב' מתחיל במימרא של רבי יהושע בן לוי, "כל הזוכ את יצרו", שלכאורה אין כל קשר בינה לבין הגמרא שלפניה ושלאחריה. ההסבר לתופעות אלו טמון במעללי הצנזורה שנודעה לשימצה, אשר פקידה ברשעות ובזדון, גזרו שורות וקטעים שלמים מן התלמוד, אשר בהן הוזכר שמו של אותו האיש ימ"ש. מעניין לציין, כי השמטת קטעים מן התלמוד גררה אחריה נידון הלכתי מעניין.

סיום מסכת שהצנזור השמיט ממנה קטעים: כידוע, המסיים מסכת רשאי לאכול בשר ולשתות יין בתשעת הימים בין ר"ח מנחם אב לתשעה באב, ובערב פסח סיום מסכת פוטר את המסיים ואת המשתתפים בסיום מתענית בכורות. יש, איפוא, לדעת, אם גם סיום מסכת שהושמט ממנה קטעים נחשב כ"סיום" שאלה זו הריץ רבי יונה שטנצל, אבי לימוד "המשנה היומית וההלכה היומית" לרבו, רבי אריה צבי פרומר מקוזיגלוב, בעל שו"ת "ארץ צבי" (ח"ב סי' ס"ז) וראש ישיבת חכמי לובלין שבפולין, אשר השיב לו כי מתחילה נערכו סעודות מצווה גם על סיום משניות, כפי שנהג אביו (שבת קיח/ב), אף שבזמנו עדיין לא התחבר התלמוד הבבלי. אלא, שאחר שנחתם התלמוד, אין הלמד משניות בלבד "מוצא בלימודו קורת רוח והפקת רצון" מחמת ידיעתו, כי את הגמרא שהוא מקווה בע"ה ללמוד הוא עדיין לא למד. לפיכך, ניתן לקבוע כי אי לימוד הקטעים שהושמטו על ידי הצנזור, אינו מחסר בשמחת המצווה, שהרי קטעים אלו אינם מצויים בידי הרבים ואין בכוונת הלומד ללומדם. ממילא, אומנם, אין הוא נחשב למסיים מסכת, אך הוא "מסיים משניות" עם שמחת מצווה מושלמת...

דף מד/ב שיהו הכל מאמצין את כחו

מדוע הגיה המהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"

בסוגייתנו אומר רבי יוחנן, "לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו, ואל יהו לו צרים מלמעלה". ומפרש רש"י (ד"ה "לעולם"), "שיסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהו לו מסטינים מלמעלה". המהר"י מברונא (שו"ת סי' רע"ה) מבאר, כי אין זו תפילה למלאכים, חלילה, אלא זו תפילה דרך ענוה ושפלות, כדרך אדם אשר מחמת שפלותו בוש הוא להתקרב אל המלך (ועיי ב"שדי חמד" הל' ר"ה סי' א' אות ב'). דבריו אלו של רבי יוחנן מוזכרים רבות בספרים העוסקים בנושא הבא.

תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים: בתפילות השנה ובפרט בימים הנוראים משולבים פיוטים ותחינות שחוברו במהלך שנות גלותנו מארצנו. אמירת אחדים מהם שנויה במחלוקת בין הפוסקים, ואחת מהם, הידועה בפי כל, היא "מלאכי רחמים משרתי עליון, חלו נא פני א-ל במיטב הגיון, אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם". בתחינה זו, כמו גם בפיוט "מכניסי רחמים, הכניסו רחמנו", אנו פונים גם אל המלאכים שיעזרנו, והיו שראו בכך טעם לפגם.

המהר"ל ("נתיבות עולם" ח"א נתיב העבודה פי' י"ב) היה נחרץ ביותר בנושא זה, ומאן לומר את הפיוט "מכניסי רחמים", כפי שמסביר ה"חתם סופר זצ"ל (שו"ת או"ח סי' קס"ו) "שאין לנו עם מלאכים כלום, כי אם ה' אלוקינו שומע קול תפלה". את כוונת דברי רבי יוחנן בסוגייתנו מבאר המהר"ל ש"כאשר האדם מתפלל שיתן לו השם יתברך עושר, אפשר שיהיו לו מקטרגים למעלה שאין [הוא] ראוי לעושר. אבל כאשר מתפלל שלא יהיה לו מקטרגים, שוב על הדבר שהוא מבקש אין מקטרגים". לפיכך, כותב המהר"ל, יש להגיה תפילה זו, ובמקום לומר "מכניסי רחמים הכניסו תפילותינו" בלשון רחמים, יש לומר "יכניסו תפילתנו" בלשון ציווי, שהמתפלל מצווה עליהם להכניס את תפילתו.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה



מדוע ה"חתם סופר" זצ"ל האריך בנפילת אפיים? ה"חתם סופר" זצ"ל (שם) מציין, כי בעקבות דברי מהר"ל אלו, דרכו להאריך בנפילת אפיים עד ששליח הציבור מגיע לתפילת "שומר ישראל" ועל ידי כך הוא נמנע מאמירת תפילת "מכניסי רחמים".

תפילת הציבור אינה זקוקה לסיוע: הרש"ש בסוגייתנו מצטט את דברי רבי יוחנן הנזכרים וכותב: "ומזה יש ללמד זכות על פזמון דמלאכי רחמים וכו' חלו נא פני א-ל וכו' ונוסח מכניסי רחמים הכניסו כו' וכיוצא באלו אשר רבים גמגמו עליהם". אלא, שהוא מוסיף הערה חשובה, על פי דברי הגמרא (סוטה לג/א, ועיי' "בית יוסף" או"ח סי' ק"א), לפיה, תפילות אלו ראויות להאמר על ידי היחיד בלבד, אך הציבור שאינו זקוק לסיוע מאת המלאכים, שהרי "הן א-ל כביר לא ימאס בתפילת רבים", אין ראוי שיאמר תפילות אלו.

נחתום בדבריו של רבי יהודה אסאד זצ"ל, שנחשב לפוסק הדור בהונגריה לאחר פטירת ה"חתם סופר" זצ"ל, שכתב בעוסקו בנושא זה, כי סליחות ותחינות אלו מקורן מ"ראשונים כמלאכים טהורי לב... מפורש כן יוצא מהש"ס בסנהדרין... א"ר יוחנן לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו...". בדבריו הוא מציין, כי רבותינו גדולי הדורות נהגו לומר סליחות אלו, ואף אלו שנמנעו, לא הורו זאת כהנהגה לכלל הציבור, אלא לעצמם נהגו כן (שו"ת "יהודה יעלה" ח"א או"ח סי' כ"א).

דף מה/א בזיוני דאניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה

קברני חברא קדישא ששכחו להלביש תכריכים לשני מתים

מאורע עגום הובא לפני הגאון רבי גרשון אשכנזי ממיץ, בעל "עבודת הגרשוני" לפני כ-300 שנה. שני יהודים שנפטרו, האחד מהם ילד, הובאו לקבורה. אלא, שלאחר מכן התברר, כי אנשי החברא קדישא שכחו להלביש את הנפטרים בבגד אחד מתכריכיהם, ואנשי החברא קדישא התחבטו האם לפתוח את קבריהם כדי להלבישם כראוי.

קבר של קטן ניתן לפתוח, של גדול - אסור: הגאון הורה כי את קברו של הקטן יפתחו, אך לא את קברו של הגדול. פסק הלכה זה התבסס על דברי ה"כלבו" (הל' אבלות קל"ג) שכתב, כי מת שנקבר אין מפנים ממקום למקום, משום שהדבר גורם לו חרדה גדולה, כפי שהגמרא (חגיגה ד/ב) דורשת על דברי שמואל אל שאול שהעלהו באוב (שמואל א כח/טו) "למה הרגזתני להעלות אתי", מאחר שהוא חשש שמא הוא נקרא שנית לעמוד בפני בית דין של מעלה, וכדברי ה"כלבו" גם נפסק להלכה (יו"ד סי' שס"ג בט"ז שם). כל זאת לגבי קברו של הגדול, אולם, את קברו של הקטן ניתן לפתוח, משום שבית דין של מעלה אינו דן את זה שנפטר לפני הגיעו לגיל עשרים (עיי' שבת פט/ב ובהגות מהרי"ץ חיות שם), וממילא לא תגרם לו חרדת הדין.

אחד מתלמידיו הגדולים שישבו לפניו באותה עת, היה הגאון רבי דוד אופנהיים, לימים רבה של פראג, אשר פרסם פסק הלכה זה של רבו בתשובתו לרבי יאיר חיים בכרך בעל "חוות יאיר" (נדפסה בסוף שו"ת "חוות יאיר"), תוך שהוא מצרף הערה מנומקת לפסק זה (עיי"ש מה שהוכיח מב"ב קנב/א), ולדעתו דברי ה"כלבו", שאין לפנות מת שנקבר, אמורים לגבי כל הנפטרים, הן הגדולים והן הקטנים סובלים מחרדת הדין.

אלא, שאנו מוצאים נידון מעניין, אם המת סובל יותר כאשר נגרם לו בזיון, או כאשר הוא מצטער מחמת חרדת הדין. מסוגייתנו הוכיח בעל ה"חכם צבי" (סי' מ"ז) כי ביזוי המת גורם לו צער גדול יותר מזה של חרדת הדין. זאת, על פי דעת חכמים בגמרתנו שאדם מעדיף להרג במיתה מכובדת אף שהיא איטית, ולא במיתה בזויה אף שהיא מהירה יותר.

אולם, בעל ה"שבות יעקב" (ח"ב סי' ק"ג) מעיר על דבריו של ה"חכם צבי" בחילוק מעניין. לדבריו, אמנם מבואר בסוגייתנו שהבזיון קשה מן הצער, אך כל האמור הוא בעולם השקר, שבו הצער הרגעי קל מן הבזיון המתמשך לתקופה ארוכה, וילוהו את זרעו אחריו. אך לאחר המוות, בעולם האמת, וודאי שצער חרדת הדין חמור בעיני הנפטר יותר מכל ניוול אפשרי - **חרדת הדין!!!** היש דבר מפחיד מזה? [עיי"ש שכתב שחרת הדין שבה עוסק ה"עבודת הגרשוני" הינה כאשר מפנים מת מקברו. לעומת זאת, פתיחת הקבר בלבד אין בה חרדת הדין, כי אם ניוול בלבד].

"ומנין לך שיש מצוה לקבור יהודי רשע? הן בני ישראל במצרים עסקו בקבורת רשעי ישראל שמתו בשלושת ימי האפילה של מכת חושך, ואף על פי כן, כשהוצרכו לצאת ממצרים נתן להם הקב"ה דם פסח ודם מילה כדי שתהיה בידם מצוה שבזכותה יגאלו. הרי לך, שאין זו מצווה גדולה לקבור רשע... (סיפורי חסידים על התורה פרשת בא).

חויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029 *

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il



לעילוי נשמת

הרב **דוד יהודה** זצ"ל

ב"ר חיים גדליהו בנט זצ"ל נלב"ע י' באלול תשל"ג וזוגתו הרבנית **אסתר** ע"ה

ב"ר שלמה צבי הברמן זצ"ל נלב"ע י"ט בסיון תשל"א **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף מיץ** זצ"ל

ב"ר מרדכי זצ"ל נלב"ע ט' באלול תשל"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **נחמה ליבא בטלמן** ע"ה

ב"ר אברהם שמואל מנא ז"ל נלב"ע ז' באלול תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו